

Галина Білик

ЖИВОПИСНА ОСІНЬ ІВАНА КОТЛЯРЕВСЬКОГО

Інтерв'ю з головою Полтавської обласної організації Національної спілки художників України Юрієм Самойленком¹

Упродовж жовтня-листопада 2019 р. в Полтавському художньому музеї (галереї мистецтв) імені Миколи Ярошенка діяла всеукраїнська виставка образотворчих робіт із промовистою назвою «Енеїда», приурочена 250-літтю видатного краянину, класика вітчизняного письменства й театру Івана Котляревського, який «у щасливий час / Вкраїнським словом розпочав співати» й тим запалив «огник» незглибимої народної душі, котрий «розгорівсь, щоб всіх нас ogrівати» (І. Франко).

Наснажена міццю духа славетного ювіляра ця непересічна подія органічно влилася в низку вчистостей на його пошанування – культурно-громадських, мистецьких, наукових акцій, підкреслила потужний вплив літератури на інші мистецтва й пам'ять про «батька» «Енеїди» й «Наталки Полтавки», щиро плекану ними.

Самойленко Юрій, Кліпак Руслан, ТОВ «ГРУАР».
Іван Котляревський. Метал, плазма. 2019 р. Фото

¹ Фотографії з відкриття виставки «Енеїда» – Полтавський художній музей (галерея мистецтв) імені Миколи Ярошенка, 25 жовтня 2019 р. – *Володимира Короткова.*

Зініціювала виставку Полтавська обласна організація Національної спілки художників України, а до безпосереднього втілення в життя цього амбітного проекту долучилися значні творчі й управлінські сили: понад сотня членів НСХУ й талановитих митців-аматорів з різних куточків України, Полтавська обласна державна адміністрація, Полтавська міська рада, Полтавська галерея мистецтв та ін.

Задум ініціаторів заходу був масштабним, цілісним і водночас різновекторним: у ювілейні дні І. Котляревського зібрати в духовній столиці України якомога більше подвижників сучасного образотворчого мистецтва, близьких йому тематично; представити широку палітру технік і жанрів художніх робіт; ушанувати національну виставкову традицію, адже саме в Полтаві 1903 р. – з нагоди встановлення пам'ятника видатному літераторові – таке дійство відбулося вперше; зробити акцент на творчому ремеслі фотохудожника, адже в день відкриття виставки – 25 жовтня 1938 р. – було засновано Національну спілку фотохудожників України.

Експонати розмістили у двох виставкових локаціях: окремо – у прес-центрі музею – 27 творів із його фондів авторства В. Волкова, І. Галкіна, В. Казанцева, В. Кричевського, Г. Мясоедова, І. Мясое-

Капела бандуристів «Любава» Полтавського коледжу мистецтв імені М. В. Лисенка (керівник – Юлія Хниченко). Фото

У ролі Івана Котляревського – Роман Андросов, студент ПДАА. Фото

Голова ПОО Всеукраїнського товариства «Просвіта» Микола Кульчинський. Фото

Директорка Полтавського художнього музею (галереї мистецтв) імені Миколи Ярошенка Ольга Курчакова, секретар Полтавської міської ради Олександр Шамота. Фото

Учасники урочистого відкриття виставки. Фото

Сергій Баранник (м. Маріуполь)
Енеїда I.
 Полотно, олія, 100x80, 2019 р.

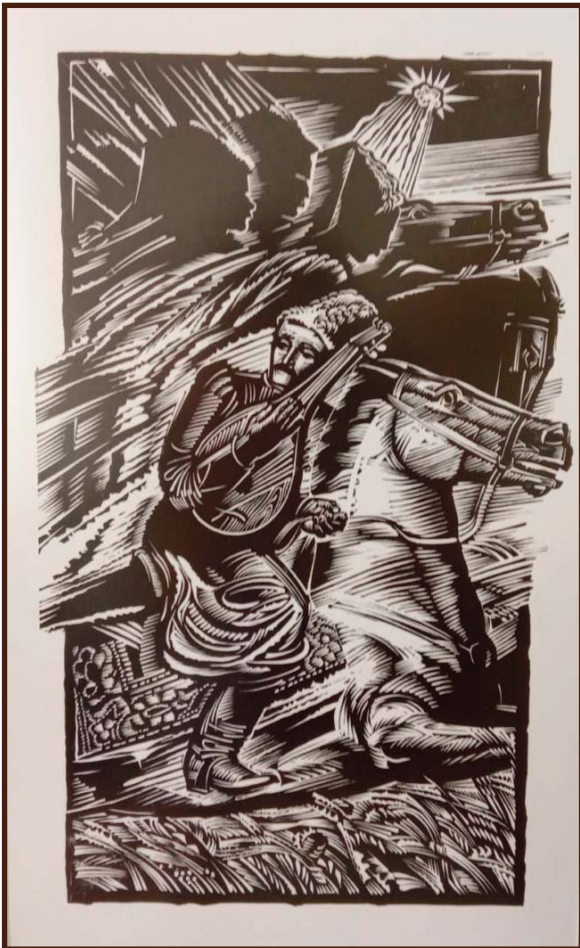
Сергій Баранник (м. Маріуполь)
Енеїда II.
 Полотно, олія, 100x80, 2019 р.

Юлія Петушинська (м. Полтава)
Позивний Еней.
 Полотно, акрил. 90x70. 2019 р.

Світлана Бзорова (м. Одеса)
Еней. Ілюстрація до Енеїди І. П. Котляревського.
 Папір, акварель, перо, туш. 57x47. 2019 р.

Василь Перевальський (м. Київ)
З ілюстрацій до поезії І. Драча

Юрій Кафарський (м. Могилів-Подільський)
Обереги.
Полотно, олія, 50x70. 2018 р.

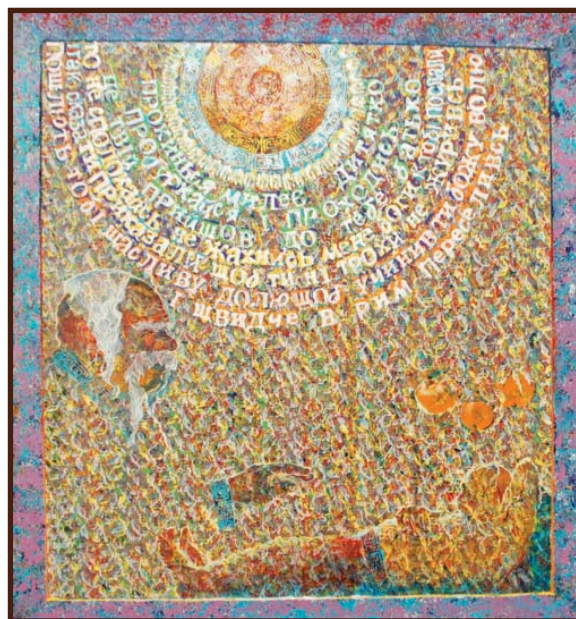
Ігор Швачунов (м. Суми)
«Що є істина?» (Предстояння).
Полотно, олія, 117x117. 2019 р.

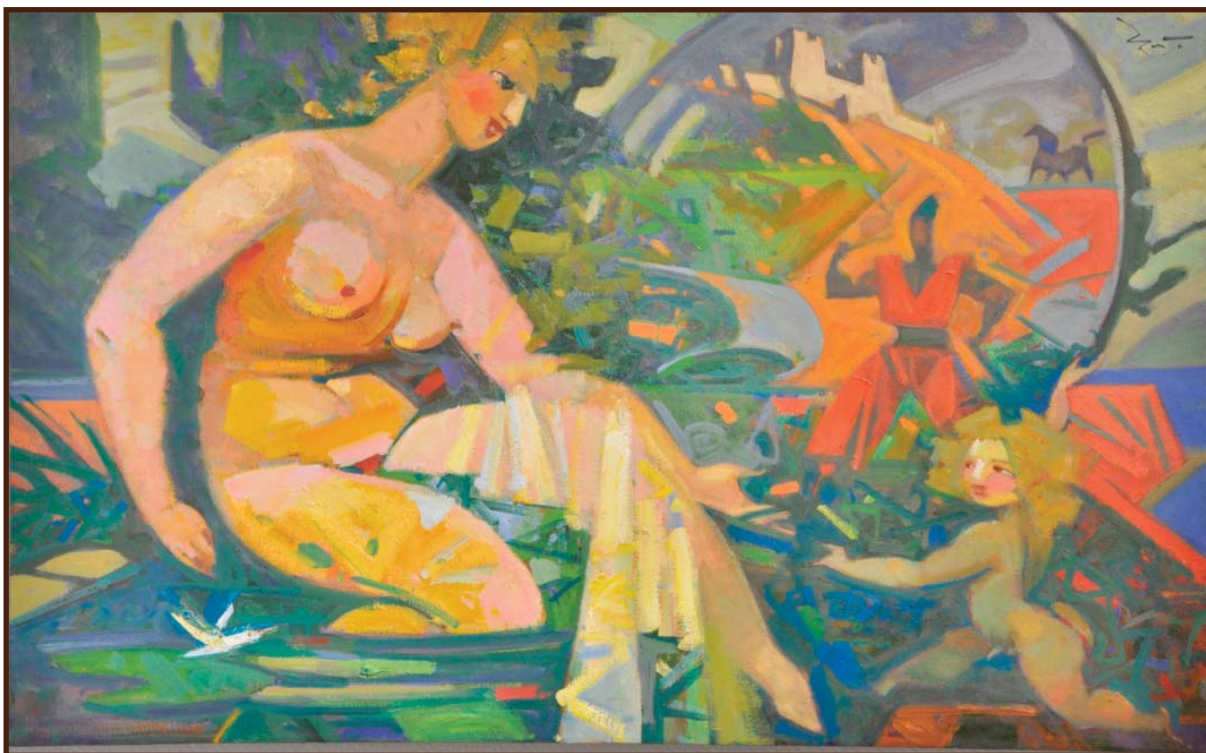
Олег Мінгальов (м. Полтава)
Сини Юнони.
Полотно, олія, 95x55. 2019 р.

Оксана Тернавська (м. Київ)
«Еней був парубок моторний і хлопець хоч куди козак». Ілюстрація до «Енеїди».
Комп'ютерна графіка. 42х30. 2009 р.

Сергій Шаматрін (сmt. Ромодан)
«Ну що б, здавалося, слова...»
Полотно, олія. 140х131. 2019 р.

Сергій Григор'єв (м. Полтава)
Туалет Дідони.
Полотно, олія. 80х130. 2019 р.

Юрій Самоїленко (м. Полтава)
«Любов к Отчизні де героїть...»
Картон, акрил. 140x70. 2019 р.

Дар'я Мостовщикова (м. Київ)
Колискова.
Полотно, олія, 100x80, 2018 р.

Микола Жулінський (м. Суми)
Конотоп. 1659 р.
Полотно, олія. 80x120. 2009 р.

дова, О. Писемського, Г. Цисса, М. Ярошенка – тих майстрів пензля, котрі разом ушанували видатного полтавця на початку ХХ ст.; у великій залі – майже 140 робіт (живопис, графіка, текстиль, вишивка, витинанка, скульптура, кераміка, різьба, карбування) сучасних митців із 26 населених пунктів 16 областей України. Територіально були представлені Київ, Полтава, Дніпро, Житомир, Кропивницький, Луцьк, Одеса, Суми, Ужгород, Харків, Жмеринка й Могилів-Подільський Вінницької обл., Краматорськ і Маріуполь Донецької обл., Ірпінь Київської обл., Сєверодонецьк Луганської обл., Чорноморськ Одеської обл., Кременчук, Лубни, Миргород, Решетилівка, Ромодан Полтавської обл., Славута Хмельницької обл., Сміла й Умань Черкаської обл., Ніжин Чернігівської обл.

Святково вітали поважне велелюдне зібрання секретар Полтавської міської ради Олександр Шамота, директорка Полтавського художнього музею

Голова Харківської організації Національної спілки художників України Віктор Ковтун. Фото

Виставка мала значний резонанс і залишила незабутнє враження в серцях численних відвідувачів.

– *Наскільки очікувана така масштабна мистецька подія для Полтави й полтавців? Як довго Ви йшли від замислу до концепції та практичного втілення ідеї виставки?* – запитали ми в голови Полтавської обласної організації Національної спілки художників України Юрія Самойленка.

– Виставка має певні історичні корені. Пригадаю 2003 рік, коли в Полтаві з нагоди 100-річчя встановлення пам'ятника Іванові Котляревському було представлено велику образотворчу експозицію під назвою «Вік». Вона

Доцент Полтавської державної аграрної академії Віктор Самородов. Фото

(галереї мистецтв) імені Миколи Ярошенка, заслужений працівник культури України Ольга Курчакова; український мистецтвознавець, академік Національної академії наук України Олександр Федорук, голова Харківської організації Національної спілки художників України, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, народний художник України Віктор Ковтун, голова Полтавської обласної організації Національної спілки художників України, заслужений діяч мистецтв України Юрій Самойленко, голова Маріупольської організації Національної спілки художників України, заслужений художник України Сергій Баранник; щедро ділилися думками та враженнями інші учасники й гості дійства; натхненно виступали творчі колективи – живописне свято на честь Івана Котляревського вдалося на славу.

Голова Полтавської обласної організації Національної спілки художників України Юрій Самойленко. Фото

ж зі свого боку перекликалася з першою Всеукраїнською виставкою малярських робіт, організованою Опанасом Сластьоном 1903 року – у святкові дні вшанування зачинателя нової української літератури й літературної мови. У той доленосний час українська інтелігенція потужно повстала на захист рідної культури. Сьогодні ж ми робимо черговий крок у цьому напрямку, і хотілося б, щоб на таких самих високих ідейних реєстрах.

Уже 2003-го ми розуміли, що такі події в Полтаві повинні стати традиційними й обов'язково мати якнайширший державний вимір, тож довго й ретельно планували захід, постійно порушували питання його організації та проведення на загальних зборах ПООНСХУ, заручилися підтримкою Полтавського художнього музею (галереї мистецтв) імені Миколи Ярошенка (директорка – член НСХУ, заслужений працівник культури України Ольга Курчакова). Відчутно посприяв реалізації нашого задуму секретаріат Національної спілки художників України (голова – народний художник України, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, академік Академії мистецтв України, професор Володимир Чепелик): було підтримано ідею виставки, надано їй статус

Зліва направо: члени Національної спілки художників України Олександр Гречановський і Микола Підгорний, поет Микола Максимов. Фото

всеукраїнської, уключено до плану виставкової роботи Спілки. Відповідно НСХУ запросила до участі в майбутній експозиції всі свої обласні й міські організації, а також митців поза Спілкою з високомайстерними творами. Відбір учасників здійснювався за електронним поданням заявок, загалом було запрошено 97 митців зі 137 роботами. Я вдячний співробітникам художнього музею, які доклали максимум зусиль, щоб вибудувати мистецьку ретроспективу виставки.

– Що Вас особисто найбільше вразило з-поміж представлених робіт?

– Мабуть, непросто виокремити якусь одну роботу, конкретний твір. Головне, що виставка присвя-

Зліва направо: мистецтвознавці Віталій Ханко й Олександр Федорук, доцент ПДАА Віктор Самородов. Фото

чена такій визначній даті! І надзвичайно радує широке регіональне й поколіннєве представництво її учасників: тут уся Україна, митці різних вікових і творчих генерацій.

– Як Ви прокоментуєте зв'язок між творами в малій і великій залах виставки: простежується художня спадкоємність, чи дуже вже велика часова й естетична відстань між ними?

– Передусім це зв'язок духовний, ідейний, адже в обох залах демонструються твори українських митців, перейнятих національним світоглядом, заангажованих у народне буття, котрі чітко усвідомлюють місію Котляревського в нашій культурі, у чомусь бачать себе його наступниками, мають інтерес до творчості письменника. Щодо художніх авторських рішень, то, звичайно, різниця є, адже, справді, минуло понад сто років, змінилося не одне творче покоління. Ми, люди XXI століття, уже не можемо вернутися в естетичні координати попередників і активно оновлюємо жанри, техніки, стилі. Але експозиційна локація з 1903 року дуже цінна в загальному плані виставки «Енеїда»: по-перше, вона репрезентує майстерні малярські доробки класиків, ту високу школу, яку обов'язково повинні засвоїти сучасні художники, щоб виробити власний почерк, набути самодостатності; по-друге, такі підкреслює культурну неперервність, наступність українського образотворчого мистецтва, зокрема акцентує в його історії традиції, згенеровані довкола постаті нашого славного ювіляра.

– Яку філософію образу Івана Котляревського і його творчості несе сучасне українське образотворче мистецтво, зокрема роботи, представлені на виставці? Чи прочитуйте або чуєте вловлюєте Ви її?

– На мій погляд, виставка помітно актуалізує кілька неперехідних тез видатного полтавця.

Член Національної спілки художників України Євген Курбала поряд зі своєю роботою «Іван Котляревський» (полотно, олія, 102x100. 2019 р.). Фото «Любов к отчизні де героїть, / Там сила вража не устоїть...» – ці геніальні рядки з «Енеїди» такі важливі в наш час! Чи не вони надихнули стати на захист Батьківщини юного полтавця Антона Цедіка й багатьох інших хлопців і дівчат?! Антон, узявши псевдо «Еней», пішов добровольцем на фронт боронити нашу землю від російських окупантів у російсько-українській війні. Вічна слава героям!..

«Де общее добро в упадку, / Забудь отця, забудь і матку, / Лети повинність ісправлять...». Яке необхідне усвідомлення «общого добра» сьогодні, коли

ворог докладає чималих «гібридних» потуг, щоб розділити Україну! Патріотичні сили потребують об'єднання заради майбутнього, зокрема й сили мистецькі.

«Но тільки щоб латинське плем'я / Удержало на вічне врем'я / Імення, мову, віру, вид...». Велика мудрість поетова понад два століття тому окреслила онтологічне ядро національної ідентичності; нам, сучасним українцям, де-юре господарям у своїй державі, слід більш наполегливо ставати ними де-факто... Геніальний автор завжди сучасний.

Виставка спонукає задуматися й над участю Івана Котляревського в таємному товаристві під назвою «Любов до Істини», на зібраннях якого порушувалося питання автономізації України в Російській імперії. Згадаймо біблійне «Пізнайте Істину, а Істина вас зробить вільними»... Ще відкривати й відкривати нам таїни генія Котляревського, глибинні думки й пророцтва його «Енеїди». Тому читаймо і надихаймося творами класика української літератури.

– *Хто з полтавських художників є найбільшим прихильником Івана Котляревського? Наскільки широко висвітлений письменник у мистецьких доробках земляків?*

– Цікаве питання... Насамперед хочу вирізнити творчість Анатолія Дяченка: цей кременчуцький митець розробив поліграфічний хід видання «Енеїди». Полтавці Віктор Батурин і Анатолій Щербак багато працювали над художнім вирішенням експозиції обох меморіальних музеїв Котляревського в нашому місті. До них долучився і Євген Путря, який створив графічну серію «Ілюстрована хроніка життя і діяль-

Капела бандуристів «Любава» Полтавського коледжу мистецтв імені М. В. Лисенка (керівник – Юлія Хниченко). Фото

ності Івана Котляревського»; портрет капітана Котляревського його авторства представлено в музеї-садибі письменника. Різноманітні тематичні роботи за Котляревським і його творами є у В'ячеслава Коркішка, Євгена Курбали, Лариси Лукаш, Миколи Підгорного, Сергія Шаматріна, Олесі Будяк, Тетяни Ваценко, Сергія Григор'єва, Ольги Гриценко, Дениса Зозулі, Олени Зозулі, Віктора Карнауха, Сергія Мисака, Олега Перця та ін. Але, звісно, цього замало. На жаль, немає в Полтаві і пам'ятників літературним героям Котляревського... Митці недостатньо заглиблені в тексти геніального класика, звідси незначна зацікавленість ними, неохота чи неспроможність до образотворчої інтерпретації. Тому треба ще більш активно пропагувати й багатогранно вивчати творчу спадщину письменника. Тут є над чим працювати і дослідникам, і художникам, і всім культурникам. А ще було б добре створити в Полтаві музей однієї книги – «Енеїди», який би акумулював великий духовний потенціал цього твору й наукових, перекладацьких, ілюстративних тощо ресурсів довкола нього. Упевнений, що варто порушити це питання перед громадськістю міста й усієї України.

– Яка подальша доля робіт із виставки? Можливо, якісь із них назавжди залишаться в нашому місті? Де їх можна буде побачити?

– Передусім мусимо подбати про видання каталогу виставки. Візьмімо за приклад прозорливих попередників, яким жилося навряд чи простіше: уже згаданого 1903 року було видано каталог виставки – тільки текстовий, без репродукцій творів, зовсім невеличкий. Його оригінал можна побачити в Літературно-меморіальному музеї І. П. Котляревського. Це вже реліквія, безцінна культурна пам'ятка й важливе інформаційне джерело. Також був виданий каталог виставки

2003 року. Тому докладатимемо максимум зусиль, щоб побачив світ і каталог щорічної виставки «Енеїда». Так ми увіковічимо й нашу працю та небайдужість.

Стосовно експонованих творів, то більшість із них уже повернулася до приватних колекцій та у власність авторів. Але є приклади передавання робіт у фонди Полтавського художнього музею (галереї мистецтв) імені Миколи Ярошенка. Ідеться про дві ліногравюри – «Козаки у поході» та «Козаки у полоні», автор яких – великий друг Полтави, народний художник України Василь Перевальський (м. Київ). Є намір передати й музеєві І. П. Котляревського портрет письменника, виготовлений у металі за принципом витинанки (спільна робота Юрія Самойленка й Руслана Кліпака за підтримки ТОВ «ГРУАР» Радіона Грушевського).

– Чи справедливі Ваші очікування від цієї виставки, чи все задумане вдалося зреалізувати?

– Об'єктивну оцінку виставці дадуть її відвідувачі. Я ж вважаю успіхом уже те, що вона відбулася. Хоч, природно, із плином часу з'являються сплески самокритики, усвідомлення, що не все ще завершено, що слід працювати куди наполегливіше для підтвердження статусу Полтави як духовної столиці України. Звісно, ми могли б зробити більше, якби мали державну підтримку: дуже прикро, що 250-літній ювілей Івана Котляревського не став усенародним святом, не відзначався на найвищому рівні. Зник Котляревський у політичному хаосі, і досі не зрозуміло, чому ж так сталося?! Напевно, усе ще він для багатьох незрозумілий, а може, і неприйнятний... Перед собою ж полтавська мистецька спільнота й надалі ставить одним із наріжних завдань ретельну підготовку й гідне вшанування значущих дат в історії України.

Віра Мелешко

НОВІ ЛАУРЕАТИ ПРЕМІЇ ІМЕНІ ПЕТРА РОТАЧА

Другий рік існує Премія Полтавської обласної ради імені Петра Ротача – нагорода, яка покликана вшанувати пам'ять видатного українського літературознавця, мовознавця, лексиколога, краєзнавця, прозаїка, поета, публіциста, автора майже 3000 тисяч літературно-краєзнавчих публікацій та понад 30 книг. «Той спадок, який лишив після себе <...> Петро Ротач, – то ціла епоха, дивовижна мистецька робітня з її фундаментальними винятково актуальними дослідженнями, високохудожніми творами, мудрим епістолярієм, неоцінним архівом», – переконаний Микола Степаненко.

Як зазначено в «Положенні про щорічну премію імені Петра Ротача», її мета – сприяти розвитку національного краєзнавчого руху, вивченню минулого й сьогодення Полтавщини, дослідницько-краєзнавчій

діяльності в галузях історії та літератури, відзначення краєзнавців за вагомі творчі здобутки. Премією нагороджують краєзнавців за кращі документально-публіцистичні й науково-популярні твори з історії рідного краю та літератури, які оприлюднені на момент засідання журі. Отже, Ротачівську нагороду можна отримати у двох номінаціях: «Історичне краєзнавство» та «Літературне краєзнавство».

19 грудня 2019 року під керівництвом першого заступника голови Полтавської обласної ради Євгенія Холода пройшло засідання журі премії. Щорічні номінантами були:

– авторський колектив за книгу «Звід пам'яток історії та культури України: Полтавська область. Котелевський район» (від Котелевської райдержадміністрації);